

CSABAI LÁSZLÓ

Hívás



CSABAI LÁSZLÓ (1969) Nyíregyháza

A cserépkályha simulós melegéből reggelre semmi nem marad. Nehéz, vascogató, kellemetlen szagokkal ingerlő levegő tölti ki a szobát. Az ablaktáblák belső oldalán kicsapódott a pára.

Petrilla Sándor, a Nyárligeti Kéményseprő Vállalat függetlenített MDP-titkára kedvetlenül szipog, és lábfejevel méregeti, ki merjen-e bújni a dunyha jótékony öleléséből. Meg kell tennie. Fájdalmasan végigborzong a teste, ahogy mellbe vágja a hideg, és ezen még egy kiadós ásítás élvezete sem segít.

Felesége csörömpölni kezd a folyosón. Petrilla nem tudja, hol az a rengeteg tárgy a lakásban, amely ilyen ingerlő hangokat ad ki. A nő reggelenként nyilván mindet megtalálja és megbirizgálja, mert a csörömpölés rendszerint csak az asszony távoztával szűnik meg.

Petrilla köpenyt húz magára, belelép szakadozott papucsába, és elindul a mosdóhelyiség felé.

Itt kellemesebb a klíma. Felesége nagy lavór vizet melegített, mely levendulaillatot árasztva még mindig gőzölög. Petrilla megmosdik benne. És kedve lenne az asszony levendulaszappanából verni magának a borotvahabot, de az rejtegeti a kincsét, nem ad belőle. Marad a filléres mosószappan. Az is jó. Be-dörzsöli vele a sörtéit.

Csengetnek. Braun doktor kisebbik lánya az.

A körzeti orvos családjával tulajdonképpen közös házban laknak, az ő nagyszobájuk és Braunék hálója között még megvan az ajtó, nem falazták be. Az ingatlan eredeti tulajdonosa vitéz Morgós Aladár csendőrparancsnok volt, aki '49-ben Nyugatra menekült. Akkor osztotta kétfelé a tanács az épületet, s utalta ki az így keletkezett lakásokat jelenlegi használóinak. A telefont azonban nem lehetett megosztani. Azt, természetes módon, a doktor kapta. De megállapodtak, hogy üzenetet lehet hagyni náluk Petrilláék számára.

Braun Esztike is üzenetet hozott. A pártházból kéri Porkoláb Endre, hogy Petrilla elvtárs fáradjon be hozzá.

– Te, Porkoláb azt üzeni... – nyit be a fürdőbe a felesége.

– Hallottam. Zárd be az ajtót, mert bejön a hideg!

Bár a Jósa András utca gömbjuharjain már apró rügyek vannak, a kapubejáróknak még nyirkos a leheletük. Petrilla kalapját a tarkójára húzva baktat. Az utca végén sor. Újabban mindenért sorba kell állni. Próbálja kitalálni, mit árulhatnak ott, aztán meglátja, hogy csak a nyomós kút előtt várakoznak a házi-asszonyok. Köszön nekik. Nem jön válasz, sőt, elfordítják a fejüket. A sor némán szétnyílik előtte. Ez a legnehezebb a munkájában: az emberek megvetése. Pedig mindent értük és a gyermekeikért tesz. Meg azok gyermekeiért. Hiába, képtelenek megérteni.

A Szabadtéri Színpad kedvre deríti. Friss ácsmunkától hangos. A március 21-i ünnepségre készítik a díszleteket. Nyárliget igazán kitesz magáért, ha a '19-es forradalomról kell megemlékezni. Tavalyelőtt, a tanácsköztársaság kiáltásának harmincadik évfordulójára felújították és múzeummá alakították át azt a házat, melyben a város neves szülötte, Szamuely Tibor töltötte a gyermekkorát. Tavaly leleplezték a nagy népbiztos-forradalmár szobrát a vasút-

állomás előtt. Idén színdarabot adnak elő *Keletről érkezett a fény* címmel. A Vasvári Pál Gimnázium egyik tanára írta, és az iskola diákjai játszanak benne. Arról szól a darab, hogy a híres repülőgép pilótája visszaemlékszik Szamuely moszkvai útjára s a találkozására Leninnel. A színpad fölött lóg a „kommün” (mert a nép még mindig így hívja) három hőséneke: Szamuelynek, Stromfeld Aurélnak és Rákosi Mátyásnak az arcképe. Az utóbbié a legnagyobb, s az van középen. „Biztos a darabban is szerepelni fog!” – gondolja Petrilla, és melegséget érez a szíve körül.

A Benczúr téren épp leszedik a Vénusz-szoborról a téli védőborítást. Rabruhás munkások állják körbe, áhítattal figyelik a kibomló meztelen női alakot. A viharos ütemű iparosítás miatt nagy a munkaerőhiány, ezért a városi tanács elküldte az általa foglalkoztatott segédmunkásokat a gumiabroncsgyárba. Helyükre az ítélet-végrehajtási intézettől kért embereket. Így immár fegyverek gondozzák a város köztereit. A nép élvezettel szokta szemlélni a lótrágyát gyűjtő exgrófkot, exnagykereskedőket.

A Vízügyi Társulat székháza alatti Károlyi kávézó üresnek tűnik, az öt nagy, földig érő, szecessziós virágdísz vésetekkel ékeskedő ablak közül csak egy mögött ülnek vendégek.

Pedig bárki bemehetne már ide, vége a dzsentrik kirekesztő világának, de a nyárligeti nép nem jár kávéházba. Hiába a lakosságot kulturált szabadidő-eltöltésre ösztönző sok újságcikk, rádióműsor meg előadás, az embereknek munka után csakis a kocsma kell. Azt szokták meg a régi rendszerben. Igaz, a Károlyi kávézó még nem az igazi, babkávét nem, csakis pótkávét szolgálnak fel benne. És fűtés sincs. Legalábbis erre következtet abból, hogy az egyetlen pár, melyet az ablakok mögött lát, kabátban ül.

A pártbizottság, míg az új, a tervek szerint rendkívül impozáns épületét fel nem húzzák, a volt Szabolcs Szállóban kapott elhelyezést. Előtte a Pázmány tér, melyet egyelőre nem neveztek át. A téren padok, napjaikat számoló öregek és gyermekük fogait számoló kismamák üldögélnek rajtuk. Élvezik a kora tavaszi napsütést. Itt van már a fagyaltos is a tricikliével, bár pirított tök- és napraforgómagot árul. A régi világban a rendőr büntetést fizetett azzal, aki szotyolát mert köpködni a belvárosban. Újabban maguk a rendőrök is köpködnek.

Egy kislány cigánykereket kezd hányni. Apja ölébe szökkenve széttárja karjait és meghajol, mintha cirkuszban lenne. Petrilla önkéntelen megtapsolja, az emberek nevetnek. Egy egészen pöttöm lány utánozni próbálja a kicsi artistát, de csak bukfenc lesz a cigánykeréből. Fejét vakarva ül föl. Gondolkodik, sírjon vagy nevéssen, végül az általános jókedv mosolyt von az ő ajkára is.

Hátul, a Korona előtt is van egy kisebb csődület. Petrilla útba ejti. A kör közepén egy leszegett tollú madárka biceg. Egy vadgalamb. Véres a szárnya töve, macska vagy kutya harapta meg. A riadt jószág nem tud repülni, rémülten totyogna biztonságos helyre, de alávaló kölykök rendre visszarúgják a kör közepére. Petrilla mondja nekik, hogy ez állatkínzás, és azonnal hagyják abba. Rá sem hederítenek.

– Kérsz egy pohárral? – kérdi Porkoláb Endre, pártiskolai igazgató a vele szemben feszengve ülő Petrillától. – Van friss szikvizem.

– Köszönöm, nem vagyok szomjas. Inkább azt mondd meg, miért rendeltél be. Baj van?

– Hát, az attól függ. Mondtad, hogy kedved lenne egy történelmi tanulmányt írni a burzsoá Lengyelország Szovjetunió elleni '21-es agressziójáról.

– Így van.

– Hogy állsz vele?

– Mivel?

– Ezzel a tanulmányal.

– Ha lesz egy kis időm, elmegyek a könyvtárba, és szétnézek, van-e hozzá anyag. Június elején szeretnék kivenni két hét szabadságot, majd akkor nekiveselkedek.

– Úgy nem jó. Április 4-e tiszteletére a Szovjetunió történelméről szóló konferenciát rendezünk. Ott kéne előadnod a művedet.

– Óh, hát... – kezdi ijedten Petrilla, bár jólesik neki a felkérés – nagyon szoros a határidő. Még azt sem tudom, van-e...

– Kiveszed most a szabadságod. És már ma nekiállsz!

– De nekem ez lenne az első tanulmányom. Időbe telik rájönnöm, hogy kell ilyet írni. Nem vagyok történész. Csak olyan amatőrféle.

– Igen, ez igaz – mondja gondterhelt arccal Porkoláb, és feláll. Szódát spriccel a szájába, majd mikor a víz már csak köpködve jön, rázni kezdi a szifont. – Megértelek. Nagyon is. Viszont te is érts meg engem: gondban vagyok. A megye rám sózta ezt a feladatot. Csakhogy alig van ember, akit felkérhetnék előadónak. Akik a háború előtt írogattak a Szabolcsi Szemlében történelmi cikkeket, azok nyilván szóba sem jöhetnek. Van néhány fiatal középiskolai történelemtanár, de épp most szóltak az... az izék... Szóval vizsgálják őket. Az egyiknek nagy a pofája, a másik meg, hát annak nem is lett volna szabad diplomát adni, az apja tökéletes kulák. A harmadiknak... Tehát ők nem jók.

– És a pártiskolai tanárok?

– Velem együtt négyen vagyunk. Az kevés. Kellene még legalább két előadó. Bennem nagyon bíztam.

Petrillának már torkában van a belegyezést jelentő szó, mégis kivár. Jó érezni önmaga fontosságát.

És jó itt lenni. A Szabolcs Szálló Nyárliget legmagasabb épülete. Pontosabban éppúgy kétemeletes (pestiesen-polgárisan magasak ám ezek az emeletek, egy szintre beférne egy bokortanyai házikó a tetőzetével együtt!), mint a szemben lévő Takarékpálota, de a szállodában felül még manzárdszobákat is kialakítottak. Egy ilyenben vannak most.

A bútorokon a politúr makulátlanul fénylik, új még a szoba berendezése. (Legalábbis nyárligeti mércével mérve, mert bár valójában még a háború előttről való, de ebben a városban egy bútort legalább száz évig, a teljes szétmállásáig használnak, legfeljebb vastagon bemázolják, hogy a festék tartsa meg a felválni akaró fölső lemezzréteget.) A falon ugyanazok a plakátok, mint amelyeket az utcán látni. Petrilla szereti ezeket nézegetni. Tudja, hogy a rajtuk ábrázolt világ a mosolyogva és büszkén dolgozó szövőgyári munkásnővel, a traktoristával, a bányással meg a kényelmes és modern otthonában sült csirkét falatozó vagy a Balaton partján labdázó munkáscsaláddal még nem a valóság, de hisz benne, hogy igenis, egyszer az lesz. Mert annak kell lennie!

– Akkor... – kezdi Petrilla, s felragyog a szeme – nem marad más, elkezdem a munkát. Betelefonálok a vállalathoz, hogy a könyvtárba kell mennem, mert...

– Tudtam, hogy számíthatok rád! – kiállt Porkoláb, és átöleli elvtársát.

– Elolvasod majd, és segítesz kijavítani, ha valami nem jó?

– Persze, persze. De ezt most meg kell ünnepelnünk!

Bort vesz elő. Rózsaszín homokit. Nyárligeten ennek is van értéke. Tölt és koccintanak. Aztán, az ablakhoz lépve, lemutat az igazgató.

– Látod ott azt az asszonykát?

– Igen.

– Öt gyermekkel özvegyült meg, mikor a férje megfagyott a Don-kanyarban. Egy nyári konyhában laknak hatan! És így lett idén egy munkaversenyben győztes brigád vezetője. Ő még nem tudja, de ezért holnap megkapja a szép,

komfortos lakásra szóló kiutalást. Holnapután pedig a Nyárligeti Napló címlapján fog szerepelni. Talán egyszer ő lesz a mi Sztahanovunk.

– Szegény asszony, megérdemelte – mondja Petrilla, s elképzeli a nő arcát, mikor megtudja, milyen csodás fordulatot vett a sorsa. De rögtön ezután, mint egy napocsibék felé emelkedő vészterhes szárny, kínzó kérdés fogan meg benne:

– És azt a lakást, amit kap, azt honnan...?

– A tulajdonost, valami nyakas lelkészt, kitelepítették. Ne félj, ez tiszta ügy. Bizonyítottan reakciós propagandát folytatott.

– Akkor jó – mondja Petrilla, hangja mégis zavart. És Porkoláb sem nyugodt. Túlságosan hirtelen vált témát:

– Emlékszel még Stevanyik Jankóra?

– Jankó? Aki Gerhart bokorból jött be kőművesinasnak?

– Ő hát. Kérlek szépen, immár okleveles építészmérnök, egy hete vette át diplomáját a Lomonoszov Egyetemen.

– Nem lehet! Az a kis dugasz, aki abból élt, hogy a cigarettacsutkákból gyűjtött dohányt árulta?

– Azért csinált ő mást is. '44-ben két elvtársunkat bújtatott el a Görbe tanyán.

– Nekem mondd? Az egyik közülük Pereces Bálint volt, a sógorom. Én Jankóval pár hétig együtt dolgoztam a propagandairodán. Rögtön a háború után.

– Úúú, azok voltak a szép idők!

– Azok ám! Jankó ment neki mindennek és mindenkinek, mint egy kamikaze. Egy feketézőnek kátrányt öntött a pofájába, Berkenyés rendőrhadnagyot meg lehordta, amiért nem tisztelgett neki előre. Berkenyést, aki korábban fogdába záratta.

– Igaz, hogy a Turul-szobrot is ő döntötte le?

– Igaz. Azért kapott tőlem! Felelőtlen magánakció volt. Ej, a kis dugasz... Nem fért a bőrébe.

– Bort?

– Jöhet! Most igazán megjött a kedvem hozzá. A kis dugasz...

Koccintanak és „elvtársi vérszerződéssel” isszák ki a poharat, ami Nyárligeten azt jelenti, hogy kortyolás közben a szabad kezüket a másik vállára helyezik.

A háború előtt Lieberman Tivadar nyárligeti régiségkereskedő a bécsi műkincs-árverésen megvásárolt, majd itthon a kirakatába kitett egy eredeti velenzei tükröt. Az egész város megcsodálta, a Szabadsajtó címlapon hozta le a képét. Tényleg csodaszép volt. A kecses holmi rámája is tükörüvegből készült. A keretbe gravírozott díszek (karcsú amforákból kihajló fűzbarkák) megisméltődtek a műtárgy legszélén, de itt már nem vették a mintát, hanem fazettásra csiszolt oldalú kicsiny üvegcserepekből rakták ki. Még az évszázadok nyomát mutató hólyagocskák is díszekké nemesültek: a túl korán feléledt, sérülékeny növényi életre hulló márciusi hó képzetét keltették. Egy sor szokás született a tükörhöz kapcsolódva.

A randevúra induló lányok megnézték magukat benne, s ha a haj környékén megcsillant az üveg, az azt jelentette: az udvarló hamarosan házassági ajánlattal fog előrukkolni. Ha viszont a nyak tájékán volt csillogás, számítani lehetett, hogy a gavallér harapósan csókol. A hivatali altisztek azt fürkészheték ki, mikorra várhatnak fizetésemelést. Erre az utalt, ha a tükörképük kifejezetten kövérebbnek mutatta őket a valóságosnál. A drukkerok pedig azt vizsgálták, érdemes-e kimenni a Nyárligeti Labdarúgó Egylet következő mérkőzésére. Egyesek úgy vélték, az a jó jel, az utal győzelemre, ha a tükörben

megjelenő kép alul és felül meggörbül, mintha be akarna hajolni. (Mások szerint viszont ez a biztos vereséget jelentette.)

A velencei tükör attól az első bombától hasadt meg, amit az város fölé érkező legelső amerikai Liberator repülőgépről dobtak le. Két napra rá az egész kereskedés a földdel lett egyenlővé.

Petrilla is, mint sokan mások, azt hitte, a tükör története ezzel befejeződött. De nem. Mert most itt függ előtte, a pártház második emeleti lépcsőfordulójában. Durván van összeragasztva, a síkból kiáll néhány darabja, a hiányzó részeknél meg látni a penészes falat, mégis a híres, jövendőmondó tükör ez. Petrilla áhítattal érinti meg.

– A hiúság nem csak a megszűnő osztályok jellegzetessége? – harsan mögötte egy csúfondáros, vidám hang.

– Azt néztem, hogy ez vajon az a... – kezd magyarázkodni Petrilla. Közben felismeri a másikban Noviczki Aladárt, a városi első titkárt.

– Ez bizony az. Ha találunk valakit, aki szakszerűen felújítja, majd átvitjük a múzeumba. Addig jó helyen van itt. Mi is szeretnénk ismerni a jövőt. Tudta, hogy az ókori Görögországban a politikusokat állami jósok segítették?

Petrilla tanulta a pártiskolában, hogy „ókori Görögország” nem létezett, csakis Hellasz, mely egymással vetélkedő poliszok, vagyis városállamok sokaságából állt, de, bár nehezen, mégis lenyeli a kikíváncozó megjegyzést, s az alárendeltek örök időktől való ösztönével meghajtja magát, és úgy válaszol:

– Nem tudtam. Nagyon érdekes.

– Viccen kívül: nemcsak a demokráciát és az ateizmust, ezt is átvehetnénk a görögöktől. Képzelve el, ha vidékre kiszállás előtt megtudhatnánk, mely alapszervezetben vannak még jobboldali szocdemek vagy egyéb elhajlók.

– Az tényleg jó lenne.

– Ha már így összetalálkoztunk, váltanék önnel néhány szót. Fáradjon be hozzám!

Noviczki irodájában irathalmok. Hogy ne fújja le őket a huzat, csapágyokkal és fogaskerekekkel vannak lesúlyozva. A városi titkár eredeti szakmája szerint géplakatos. Az első világháborúban fogságba esett, és egy moszkvai fegyvergyárban tanulta ki a szakmát. Ugyanott lett meggyőződéses bolsevik. Állítólag. Mert amíg itthon illegalitásban volt a mozgalom, csendben lapult, mint a gomba. Noviczki kezei fénylenek, szeret játszogatni a zsíros alkatrészekkel. Az alacsony, csapzott és göndör hajú emberkében van valami gyermekies, őszinte gonoszság. Legalábbis Petrilla ezt érzi mindig.

– Milyen a hangulat a Jósa András utcában? Mellettünk van még a nép? – kérdi a városi titkár. Petrilla tudja, a tanácsitkároktól folyamatosan érkeznek a „közérdekű, közszolgálati jelentések”, tehát a pártvezetés – ezekből is – tisztában van a közhangulattal. A kérdés célja inkább a vizsgáztatás lehet. Ilyen esetekben az igazság és a hazugság közti határvonalra érdemes helyezkedni, amíg a megkérdezett rá nem jön, a másik a valós állapot megvallásának bátorságát értékelné-e jobban, vagy a kincstári optimizmust.

– Nagyjából elégedett a nép.

– *Nagyjából?* Vagyis elégedetlen.

– Hát... Panaszkodni panaszkodnak, az igaz.

– Az áruhiányra?

– Arra is.

– Ki panaszkodott?

– Mindenki – mondja Petrilla, pedig nem mindenki meri szidni az állapotokat, de ha a tényleg háborgókat megnevezi, akkor azok igen pórul járhatnak. Márpedig Petrilla óvatos fajta. És tisztességes. Csak a tudatos ellenforradalmárok likvidálását helyesli. A meggondolatlan pofázókéét nem.

– Mindenki? Azzal nem sokra megyünk. Figyeljen oda jobban!

– Igyekezni fogok.

– Mire panaszkodnak még? A listázásokra?

– Igen. Meg főleg, hogy sokakat leültettek.

Noviczki dühödten az asztalra csap.

– Ezt hallom mástól is! Hogy a nép sajnálja ezeket a gazembereket. De hát kérem... – feláll, széttárja a karját, és körbenéz, mintha többes hallgatóságra lenne – mégiscsak volt itt egy Hitler csatlósaként megvívott világháború. Hatszázezer halottal! Menjen minden úgy, mintha semmi sem történt volna? Senki nincs, aki ezért felelős lenne?

– Persze, hogy van. A nép tudja is ezt. Csakhogy mindenkinek van legalább egy rokona, aki katona, rendőr, csendőr, hivatalnok vagy pap volt. Vagy nagygazda. Annak a bezárását zokon veszi.

– Inkább meg kéne tagadni az ilyen rokont.

– Van, aki megteszi.

– A Párt vezetői közül kiket szidnak? – kérdezi a városi titkár halkán, közelebb hajolva.

– Úgy név szerint senkit. Csak úgy általában, akik fenn vannak, azokat – és Petrilla önkéntelenül felfelé mutat, bár a Noviczki felett állók éppen az épület alsó szintjeit foglalják el.

Noviczki rágyújt. Mélyre szívja a füstöt. Homlokát vakarja, és csücsörít a szájával, mint az akvárium falához ragadt eleséget felszívó díszhal.

– A népnek is megvan a maga igaza. Mert nem vagyunk tökéletesek. Sok olyat beengedtünk a soraink közé, akiket nem lett volna szabad. Gondoljon csak Rajkék bandájára!

– Hát igen, Rajkék...

– Mi a háború alatt a bőrünket vittük vásárra az ügyért, ők meg már akkor Titónak kémkedtek. Tudta, hogy Rajk bátyja nyilas volt?

– Hallottam.

– Titóista nyilas: szép kis alak! A Rajk-féléket elsöpörni az utunkból olyan, mint amikor a nyilaskeresztet lerántottuk a Korona órája mellől. A megtisztulás jele. Fontos szerepe van a sötét szimbólumoktól való megszabadulásnak. Úgy tudom, rögtön a felszabadulás után maga is kivette ebből a részét.

– Igen. Így van.

– Amikor a nyilas irodából kihordták a könyveket, és elégették, ott volt?

– Ott voltam.

– És amikor a városháza erkélyéről dróttal a nyakán lelógatták Mussolini meg Hitler mellszobrát?

– Ott voltam. Azokat a szobrokat egy veszett imrédysta tanár csinálta. Azt is le kellett volna...

– ... lógatni, igen. De megszökött. Sajnos! Tudja, mi volt a legnagyobb csapás akkor a reakcióra? A Turul-szobor ledöntése!

– Úgy? Igen? – kérdezi Petrilla hirtelen elgyengülve.

– Miért? Máshogy gondolja? – szegeződik felé szigonyként a kérdés.

– Nem... Nem...

– Akkor meg mi a baj?

– Nincs baj, csak Porkoláb elvtárssal is épp erről a szobordöntésről beszéltünk az előbb.

A városi titkár háttal áll neki. Rágyújt, és nagyon lassan, nagyon mélyre szívja le a füstöt, hogy aztán kifújva sok apró hullámban töltse ki a szobát. Ebből Petrilla arra következtet: a másik vigyorg.

De mikor megfordul, már sima arccal beszél:

– Tehát nincs baj. Remek. Képzelve, tegnap pacalt ettem a piacon. Tudta, hogy keddenként pacal van? Pénteken meg vese és máj. Olyan, hogy...

A megcsörrenő telefon szakítja félbe gasztronómiai élményeinek részletezését. Beszéd közben bólogat, és sűrűn igenel a városi titkár. Egyszer Petrillára néz. Mikor leteszi a kagylót, összevágja a bokáját.

– Baróthi elvtárs volt, a járási titkár. Arra kéri, ugorjon be hozzá is egy percre. Eggyel lentebb van az irodája, bizonyára tudja. Mi végeztünk. Köszönöm a rám pazarolt idejét.

– Mindig a lényegre kell megragadni! – kezdi a vízilóforma járási titkár előredőlve, amitől a karosszéke fájdalmasan nyekken egyet. – És egy lépéssel az ellenség előtt kell járni. Tudja, hogy verték át a szovjet partizánok a horthystafasiszta hadsereget?

– Ha arra gondol, amit Szemjonov elvtárs mesélt...

– Tehát maga is ott volt. Nagyon helyes – és feláll Baróthi, hogy sétálgatva kitöltse hatalmas testével a termet, ám félúton megtörik a lendülete, és újra lezökken. – A lényegre térve: milyen a kapcsolata a vállalat DISZ-szervezetével?

– Jó. Segítek nekik, amiben tudok.

– A markában tartja őket?

– Kikérik a véleményemet.

– A markában tartja őket?

– Mondhatjuk így is.

– Nagyon fontos a fiatalok, főleg a leendő kádereink felügyelete. Nehogy valami retrográd eszme, kispolgári csökevény beférkőzzön a fejükbe.

– Igen. A DISZ az MDP jövője.

– Tudja, miért mondom ezt? Mert szükségem van tíz megbízható DISZ-aktivistára.

– Megbeszélem velük. Mi lenne a feladat?

– Falusi felvilágosító munka.

– Ajaj. Ezek mind városi fiúk.

– Remek! Így legalább nem botlanak ismerősbe.

– Az miért lenne baj?

– Felébredne bennük a kispolgári szánalom.

– Miféle felvilágosító munka ez?

– A begyűjtési biztosokat kell kísérniük. Meg kell értetniük a paraszttal, hogy sokkal jobban járnak, ha belépnek a téeszcsébe. Akkor nincs több beszolgáltatás.

– Abban az adott helyzetben... az indulatok...

– Nehéz feladat. Tűzpróba. Át kell menniük rajta! De lesz segítségük. Szeret olvasni?

– Nagyon.

– Olvasta Jókaitól *A nagyenyedi két fűzfát*?

– Azt nem.

– Mit gondol, mivel verték meg a hős diákok a labancokat?

– Nem tudom.

– Fűzfabotokkal. Ez lesz a segítségük.

– És mégis, miképp...

– Addig csépelik vele a parasztot, míg alá nem írja a belépési nyilatkozatot.

– Ezt nem fogják vállalni.

– A legfőbb kuláknak nem kell belépni. Azért annak is adjanak a pofájára! Micsoda? Hogyhogy nem fogják vállalni?

– Alig húszévesek. Idealisták. Makarenkót meg Tolsztojt olvasnak.

– És maga minek van ott? Az mondta, a markában tartja őket.

– Nem akarom őket oda küldeni!

Baróthi feje elvörösödik. Legyezni kezdi magát egy aktával, melyből közben kiszóródnak a lapok. Eldobja az aktafedelelet. Petrilla füle mellett suhan el.

– Nem akarja? Pedig azt mondták, maga értelmes ember. A káderlapja is rendben van. Leszámítva, hogy hibának tartja a Turul-szobor ledöntését. Bár ha úgy vesszük, ez a vélemény rávilágíthat bizonyos mélyen fekvő reakciós meggyőződésekre. Tudja maga, kik emlegették folyton a Turult?

– Tudom! Én csak azért, azért gondoltam akkor elhamarkodottnak, mert a nemzeti bizottság nem adott erre engedélyt. És kiélezte a viszonyt a...

– Kiélezte? Kikkel?

– A kisgazdáknak nem tetszett.

– Tehát maga a reakciók elől inkább meghátrált volna?

– Akkor még nem számítottak annak... – mondja Petrilla, de érzi, minden szóval egyre mélyebbre süllyed egy ingoványban. Kétségbeesetten menekülne, de már fuldokol, és már megfullad, és ebben a haláltusában leperreg előtte az élete, mert már a szobáját látja, a vizes ablakot... – és akkor Baróthi rácsap az asztalra.

– Különben nem vitatkozom én magával. Az utasítás a megyei titkárnál, Ravasz elvtársnál van, épp most írja alá. Menjen le hozzá. Indíts!

– Szóval maga az a fickó, aki legszívesebben újra felállítaná a Turul-szobrot?! – fogadja a megyei titkár a terem nagyságú, földszinti irodájában.

Petrilla, míg végig a lépcsőház falához lapulva ide elért, úgy képzelte, Ravasz egyenesen ráugrik. Ez a gyilkos kérdés még rosszabb.

A megyei titkár egy valószínűtlenül hosszú tanácskozással túlsó végén ül. Kicsi, vékony emberke, hangja nőies, mégis, ahogy gesztikulál, mintha minden karlendítéssel megrántaná a marionett-Petrillát.

– Parancsoljon, itt az utasítás! – mondja Ravasz, és meglök egy borítékot, mely a hamutartók között szalmozva elcsúszik Petrillához. Ott magától felnyílik, kiugrik belőle egy papírlap, melyen olvashatatlan betűk vannak.

– Petrilla elvtárs, maga milyen származású?

– Apám suszter volt, anyám háztartásbeli. Hatan voltunk testvérek. Két bátyám a fronton maradt.

– Suszter? Azok sokat feketéztek a háború alatt, amikor a cipőtalpat is jegyre adták. Milliókat vágtak zsebre.

– Az én apám nem gazdagodott meg.

– Hogy hívják az apját?

– Petrilla Márton.

– Óh! Truman kormányában van egy Martin Petrilla nevezetű hadügyminiszter.

– Nem a rokonom.

– Aki iparbáró is.

– Nem ismerem.

– A háború alatt meg a náccal üzletelt.

– Nem! Nem! Nem! – és Petrilla befogja a fülét a súlyos vádakra.

– Ha nem, hát nem. Hiszek magának! Csak ez a Turul-ügy! „Egy Turul, két Turul, nyald a seggem háturul!” Ezt írták a vasgyári ellenállók a nyárligeti nyilasház kapujára. Maga erről nem tud?

Petrilla képtelen megszólalni. A száját kitérít, a nyelve nehezen megmozdul, viszont hang nem hagyja el a torkát.

– Mi a baj? Kiszáradt a torka? Kér egy teát? Persze, hogy kér.

A megyei titkár tapsol, mire félelmetesen megremegnek a falra akasztott velencei tükrök, melyek a folyosóival ellentétben mind épek. És mindegyikben Petrilla képe látszik. Megjelenik a titkárnő.

- Egy jóféle grúz teát a vendégünknek! – és a megyei titkár újra tapsol, mire a nő derekáig felrántja szoknyáját, és elmegy.
- Petrilla, maga tagja volt a NÉKOSZ-nak?
- Tagja voltam.
- Melyik kollégiumnak?
- A nyárligetinek, a Bessenyeinek.
- Arról biztosan hallott, hogy Rajk bandája a NÉKOSZ tagjaiból verbuválódott.
- Nem hallottam.
- Nem-e? Hát ki volt a NÉKOSZ nagy támogatója?
- Rajk elvtárs, az igaz.
- „Elvtárs”? Na, szépen vagyunk. Ott volt, mikor Rajk a nyárligeti színházban beszélt?
- Ott volt az egész pártszervezet.
- Miért vádolja az elvtársait?
- Nem vádolok senkit, de tényleg...
- Miért vádol engem?
- Magát?
- Én nem voltam ott. Már csak tudom.
- Igen, akkor tényleg vádaskodtam. Meggondolatlanul.
- Hová mentek utána?
- Mi után?
- Rajk előadása után.
- Nem tudom. Sehová.
- Ha nem tudja, hová, honnan tudja, hogy sehová?
- Nem emlékszem.
- Erőltesse meg az agyát! Szokás a neves pesti vendéget megvacsoráztatni a Koronában.
- Én kis ember vagyok ahhoz. Engem nem hívnak olyan helyekre.
- Biztos?
- Biztos.
- Jó. Akkor fogja az utasítást, és menjen! Illetve várjon! Kikísérem.

Petrilla mint a tőzegkockákkal megrakott rabszolga, görnyedten és lassan lép ki az irodából. De ahogy elindul a csábítóan világító bejárati forgóajtó felé, gerince kezd kiegyenesedni, lélegzése felgyorsul.

– Hé! Nem arra! – kiált rá Ravasz, és a pincelejárat felé int. – Mutatni akarok valamit. Pár perc az egész.

– De nekem...

– Jöjjön csak!

– Be kell mennem a vállalathoz. Porkoláb elvtárs megbízott egy előadással, és szabadságot...

A megyei titkár átkarolja, és a vállánál erősen megragadva magával húzza.

Amilyen díszes a pártház földszintjének berendezése (munkásmozgalmi kegytárgyak vörös drapérián), olyan sivár az épület alatti világ. Nyers, palánsan málló téglafalak, görbe-csúszósra kopott lépcsőfokok, meztelen villanykörték fénye a vastagon szálló porban. Vasajtók előtt örök.

Az egyiknél megáll Ravasz, int, hogy be akarnak menni, mire a szolgálatos rendőr a lábát a falnak feszítve kitarja a bejáratot.

– Íme. Annyira sajnálja?

Petrilla belép, lehajol, és kezébe vesz egy tollmintás fémdarabot. A Turul-szobor maradványai vannak előtte.

– Összeforrasztja valaki? – kérdi halkán Ravasztól.

– Nem.

– Akkor mit fognak kezdeni vele?

– Beolvasztja az állami pénzverde. Egy darabot elvihet emlékébe.

Petrilla nagyon jól tudja, mennyi gazember hivatkozott már Árpádra, Álmosra meg a Turulra, de első és egyetlen szerelmével – aki aztán a felesége lett – mindig a Turul-szobor alatt találkoztak, ezért hát a különleges viszonya hozzá, ezért volt mérges, amikor Stevanyik Jankó ledöntötte. Ezt persze nem mondhatja most el.

– Eleget simogatta? Mehetünk?

– Igen.

A megyei titkár bezárja a helyiséget, aztán, Petrilla rettenetére, még mindig nem a kijáráshoz, hanem a pince mélye felé indul meg.

– Gyerünk! Még vár ránk valami – utasítja mérgesen.

Újabb helyiség tárul ki előttük. Bemennek. Berendezés nincs. Csak vizes, csepegő falak, lenn meg olajos föld. Ravasz az ajtó mellett marad, s int, hogy a másiknak középre kell állnia. Emberi ürülék és izzadság szaga terjeng. És valaki nyög. Petrilla nem tudja kideríteni, messziről jön-e a hang, vagy közelről. És azt sem, milyen irányból. Mikor megjíed, hogy talán hallucinál, közeledő léptek kopogását hallja. A titkárnő jelenik meg az ajtónyílásban:

– Bocsásson meg, hogy csak most tudom a teát szervírozni – mondja, és mívesen pingált csészét nyújt Petrilla felé. Ravasznak pedig egy aktatáskát ad. Meghajtja magát főnöke felé, s miután a szoknyáját megint felrántotta, távozik.

Petrilla fájdalmasan mosolyogva kortyol az italba. Langyos és túlságosan édes. Megissza az utolsó cseppig. Aztán áll, mert már nincs értelme kitörési kísérletnek. Már minden eldöntetett.

Remeg, és ettől kocogni kezd a csésze a csészealjon. Fél, nehogy ez a gyönyörű tárgy kiessen a kezéből és eltörjön. Nem tudja hova letenni. Felemeli Ravasz felé, aki dühösen döf egyet a homlokával. Erre óvatosan leguggol, és leteszi a csészét a földre.

– Hát ezt meg hogy képzeli?! – dörren a másik hangja, s egy falon lévő lyukból kivesz egy karnyi hosszúságú harapófogót. Két kézzel ragadja meg, és felemeli.

Az első ütéstől Petrilla hátradől, a másodiktól jobbra, a harmadiktól balra. Mint egy keljfeljancsi inog, s közben ömlik szájából és füléből a vér, és olyan fájdalom járja át testét, ami már átszakítja az álm burkát. Felébred.

Vacog. Nemcsak az iménti halálos félelemtől. A szobában hideg van. Nincs pénzük lignitre, s a fával bedurrantott cserépkályha reggel már nem sugároz meleget. Feltápáskodik.

Az előszobában felesége csörömpöl. Máskor idegesíti ez a zaj, most ez is jó, mert megerősíti, hogy tényleg csak álmodta a borzalmakat.

A mosdóban kellemes illat. Felesége levendulaszappant használ. Neki az nem jár, de az asszony elfelejtette eldugni, így bekenheti vele magát. Borotvahabot is abból kever. Arcát langyos vízzel kényeztetve, borostájától megsza- badulva nagy, felszabadító lélegzeteket vesz.

A konyhában tejet tölt magának, és vajás kenyeret ken.

– Nagyon dobáltad magad az ágyon – mondja a felesége.

– Rosszat álmodtam.

– Kímélj meg attól, hogy elmeséled.

– Jó. Csak annyit, hogy álmomban láttam a Turul-szobrot, amit Stevanyik Jankóék ledöntöttek.

– Ők tették?

– Igen. Láttam a szobrot. Darabokra törve. Az alatt randevűzgattunk, emlékszel?

- Emlékszem.
- Meg láttam azt a híres tükröt is, amelyik a régiségkereskedés kirakatában állt.
- Aha. Na, megyek, mert elkések. Te is kapd össze magad!
- Csattan a bejárati ajtó, és a nő sziluettje eloszlik úgy, hogy tarka fényel vonja be a falakat.
- Kivágódik az ajtó. Felesége jött vissza.
- Majdnem elfelejtettem. Az előbb itt volt Braun Esztike. Porkoláb üzent vele, hogy azonnal menj be a pártházba. Nagyon, nagyon sürgős!

